

אברהם יוסף שטיבל

אברהם יוסף שטיבל, שמת לפתע פתאום ובלא ציון בניירודק — ביום 3' ב' אלול, 16 בספטמבר — היה המצינאט הגדול ביותר שקם לה לספרותנו. ובמפעלו המיוחד במינו שהיה בו מעוף, שינה את מהלכה היקפה של הספרות העברית החדשה.

זה האיש שטיבל (חובבי צירותים של ראשי-תיבות מצאו את האיש בראשי התיבות של שמו אברהם יוסף שטיבל) הופיע בעולמנו בימי הדמומים העזים, בימי ידידה וזולת-ידי. היו אז ימי מלחמת-העולם הראשונה וערב המהפכה הגדולה ברוסיה. הארץ, אשר היתה אז המרכז היהודי היותר גדול בעולם ומקום גידולה החיות של הספרות העברית, היתה פתלתלת. השלטון הישן והקובץ של הצארים הלך התפורר לפירורים. ובשעת שקיעתו עדיין היה מציק ונוגש, אוצר איסורים ונחר גזירות. לחיינו והשם מתקן וקשה היה לנשום את אווירה של אותה ארץ.

לספרות ולעתונות העברית באו ימים קשים. הצנזורה התמידה והכבדה עלתה. עיתונים נפסקו ונסגרו. הקוראים הצעירים נתפזרו ונתחבאו מחמת המצוק. המרכז הספרותי הגדול של אודיסה נאנק תחת העול ונצטמצם צמצום אחר צמצום.

אז פאליו קרה גם התחיל עולה שמש תרבותנו וספרותנו ב... במוסקבה. אותה עיר נוצרית עתיקה, שהתייחדה בכנסיותיה ובסגנונה הסלאווי, שהיתה סמל הרוסיות המסורתית, נעשתה לפתע פתאים מרכז לחינוך, לתרבות ולספרות העברית. במקום התנועה הצנועה של חובבי שפת עבר קמה ופרחה תנועת ההרבות. שהקימה גניילדים, בתי-ספר ובהימדרש למורים ולגונות. הפליטים ובני-הפליטים שבאו מן הדרום, מתחום-המזרח של אוקראינה, אל תוך "רוסיה העמוקה", רוסיה הגדולה, התחילו דורשים דרישות-רוח משלהם, ובערים רוניות "טהורות" שעד אז לא היה בהם סימן של יהדות ורפו לעברית. הוקמו בתי-ספר לילדי-הפליטים, שלטון-הלימוד בהם היתה לסוגנו העברית.

מרכז כל הפעולה המופלאה והנפלאה הזאת היתה. כאזור, מוסקבה. שם נפתחה הליסכה המרכזית של

הולוך ברעג זה. אם ארנון זה במקום ההסתפק בדיאגני נזה ברורה אשר לאלה הפליטים היהודים ובמקום לקבוע את ארץ-ישראל כמרכז הקליטה העיקרי בשבילם. המפלג טוב ברישימת ארצות התיירות, כביכול, לקלוט פליטים ובאמת רצונן לקבל אותם הוא מוגבל מאוד ועוד פחות מזה מוגבל רצונן לקבל פליטים יהודים, הרי פרוצדורה זו הפסדה ברובה מתועלתה. ולדאבוננו יש ויש הסתדרויות יהודיות-ההולכות גם הן שולל אחרי מנהג השתל זה ובחוקיריהן הוסיגים על שאלת הפליטים הן חושבות ולא התובחן לעורך מחדש את שאלת הטרסטריות ירות" לפליטי ישראל. יש שדבר זה נעשה מתוך שנאת ציון סתם, אשר סארות פליטתה עוד נאחזת בקרנות המזבה של טריטוריאליזם בצורתו החדשה המכירה לכאורה בארץ-ישראל, אבל חזרת אחרי "מילואים" לה, ויש שזה חובה של מירתה סתם אשר איננה מחייבת כבוד לצאת ידי חובתה ולא את אלה אשר אליהם היא מכוונת. הגיעה השעה לשים קץ למנהג נפסד זה. אותם כמה אלפים או במקרה הטוב ביותר כמה עשרות אלפים, אשר יקלטו בשנים הבאות בארצות-הברית או בסאן-דמיטרי או בפלנד" בירושאן וכו', ערפם הוא כשן וכאספ לגבי מאות אלפים אשר יש לדאוג לגורלם ואשר אין מקום להם מחוץ לארץ-ישראל, יש להסגיר את הדברים לאלה סוף-סוף באופן ברור ביותר לאנושיות כולה או לכל הפחות לאותו חלק האנושיות אשר רצון טוב עוד חי בקרבו ויש לקבצם באופן ברור ביותר במסגרת החיים היהודיים. כי בנפשנו הוא.

היתה לו תכנית והיו לו גם נסיוות ספרותיות משלו. התכנית היתה להכניס לתוך ספרותנו את כל הטוב והיפה מן הספרות העולמית. יצירות סקספיר ודאנסה, דיקנס וטולסטוי, דוסטויבסקי ובאלואק, אויסקאר ווילד ואמיל זולא, קנטו האמטון ופלובר, פוסקין ופשיבשבסקי, טיחוב ושניצלר, וויקטור הוגו והנריך איבסן, גואי די מופאסאן והינריך היינה, וכן יצירות הספרות הקלאסית העתיקה: הומרוס ואובידיוס, ווירגיליוס ומארקוס אבי ריליוס, ועוד ועוד — את כל אלה רצה שטיבל להת לקרא העברי בתרגומים טובים, מודרניים, ולשם כך הושיב חבר גדול של סופרים וחכמים, יודע-לשונות ויודע-תרגום, ונתן עליהם את צול העבודה הענקית, ומובן, כגם דבריי-מקור הפסו מקום של כבוד בתכנית זו. רבן היה פרישמן, פועל מימילודותו הראשונים, ובו חבר לעמוד בראש המפעל. היו גם נסיוות הוא של המוציא היתה כלפי הספרות היפה בעיקר, הספרות היפה והמחקר היפה. פלומר, המסה הבקרתית האמנותית.

פרישמן היה זר באודיסה, כסביבת אהד-העם וביאליק, האווירה של הפופוליציסטיקה האחר-עמית והבינוט הביאליקאי לא היתה אווירתו. חכמת-ישראל לא היתה לפי רוחו.

ושטיבל, גאלרי משם והביאו למוסקבה. הוא הקיפו בכל מנעמי העושר ובכל האמצעים הבלתי-מוגבלים, ששום עורך ושום סופר לא חלמו עליהם ולא שיערו אותם.

החלה העבודה הגדולה, שנתפשטה אחר כך, לאתר חדרים מרכז מוסקבה, לפולין, לאמריקה, לגרמניה ולארץ ישראל, יצאו סופרים למאות, יצאו ל—לא כרכים של

החלה העבודה הגדולה, שנתפשטה אחר כך, לאתר חדרים מרכז מוסקבה, לפולין, לאמריקה, לגרמניה ולארץ ישראל, יצאו סופרים למאות, יצאו ל—לא כרכים של

החלה העבודה הגדולה, שנתפשטה אחר כך, לאתר חדרים מרכז מוסקבה, לפולין, לאמריקה, לגרמניה ולארץ ישראל, יצאו סופרים למאות, יצאו ל—לא כרכים של

ה ד ו א ר

התקופה, שהם אוצר בלום של ספרות יפה ודברי מסה ומחקר. ויצא זמן-מה בניו-יורק גם ירחון מנופה "מקלט" בעריכת ד. ברקוביץ. הספרים, המאספים והירחונים יצאו בהידור ובעושר. הפל מעשה ביד רחבה. שכר העריכה היה גבוה וכן גם שכר הסופרים.

אבל המעוף והעושר הזה, שהביא שטיבל לספרותנו בשנות האביב והסער, בשנות השפע והשובע, לא האריכו ימים. משהו נשבר בחיינו. ומשהו נשבר בחייו. העושר

הפתאומי היה שמור לרעה, לרעת פולנו. ובעבודת-הברכה שלו באה הפסקה ארוכה וקשה, הפסקה של שנים רבות. ורק בשתיים-שלוש השנים האחרונות, בהתיישבו בניו-יורק, קם וחידש את "התקופה", שפרך ל'—לא שלה הופיע לפני ירחים אחדים, ועוד פרך (ל"ב, או ל"ב—ל"ג) הולך ונגמר בדפוס.

שמחנו על חידוש "התקופה" ועוד יותר מזה על חידוש "נעורי-הגשר" של האיש אשר פנשר הופיע על

שמי ספרותנו. קווינו: אולי... אולי... אולי ישב יחד המפעל שראשיתו היתה גדולה כל-כך ופודיה כל-כך. אבל לא זכה האיש ולא זכינו אנחנו.

ובעוד הוא מתעסק ומתפונן להוציא את הפרך הזה של "התקופה" ובעוד אנו מצפים לאותות חדשים ולזרם הטוב — נלקח שטיבל ואינו.

ואבלים ומדוכאים אנו עומדים על קברו.

מנחם דיבולין